

Odstiramo zgodbe brežiških zgradb
ZDRAVSTVENI DOM V CERKLJAH OB KRKI

*Razglednica Cerklje ob Krki, stavba nekdanjega zdravstvenega doma okoli leta 1930.
Foto: Bavec. Hrani Posavski muzej Brežice.*

Velika oddaljenost od večjih mest je bila vzrok, da je bilo prebivalstvo na območju Cerklj ob Krki zelo nevedno glede zdravstva in higieni. Živeli so po starih navadah in se ravnali po starih šegah in običajih, tako glede zdravljenja in nege bolnikov kot nege porodnic, otrok in dojenčkov. Slabo je bilo tudi zdravstveno stanje prebivalstva. Nenehno so se ponavljale nalezljive bolezni, kot so škrlatinka, tifus, griža in davica. Močno je razsajala tudi tuberkuloza, še posebej po prvi svetovni vojni.

Higienska razstava in vrsta predavanj, ki jih je prirejal Higienski zavod iz Ljubljane, je pripomogla k osveščanju ljudi o higieni. Zato so se ti na omenjeni zavod začeli obračati s prošnjami, naj se za te kraje dovoli ustanovitev zdravstvenega doma, kjer bi lahko vsi dobivali potrebne nasvete, navodila in pomoč.

Leta 1928 se je pričela gradnja zdravstvene ustanove, pri kateri so z delom in vožnjami, deloma tudi z materialom in denarjem, veliko pomagali krajanje Cerklj ob Krki in širše okolice.

Zdravstveni dom prav te dni dogotavljajo ter bo v najkrajšem času lahko otvorjen. Došla je tudi že zaščitna sestra, ki bo zavod vodila — po navodilih higienskega zavoda in zdravnika — in učila ljudi, koliko je zdravje vredno. Ljudje se s svojim zdravjem čisto kar igrajo! — Zdravstvene razmere pri nas so se šele v zadnjih dveh letih nekoliko začele obračati na boljše, a v bodoče se bo — ravno vsled navodil iz Zdravstvenega doma — brez dvoma hitreje zboljšavalo.

Vir: Slovenec: političen list za slovenski narod (20. januar 1929).

Zdravstveni dom je začel delovati 21. marca 1929. Zdravniško službo je od ustanovitve dalje honorarno opravljal dr. Drago Vidmar, ki je bil okrajni sanitetni referent v Krškem, pomagala pa mu je zaščitna sestra. Odprtje zdravstvenega doma v Cerkljah ob Krki je bila za kraj in tamkajšnje krajane velika pridobitev.

Zdravstveni dom ob Krki
Crklje ob Krki, 6. marca.

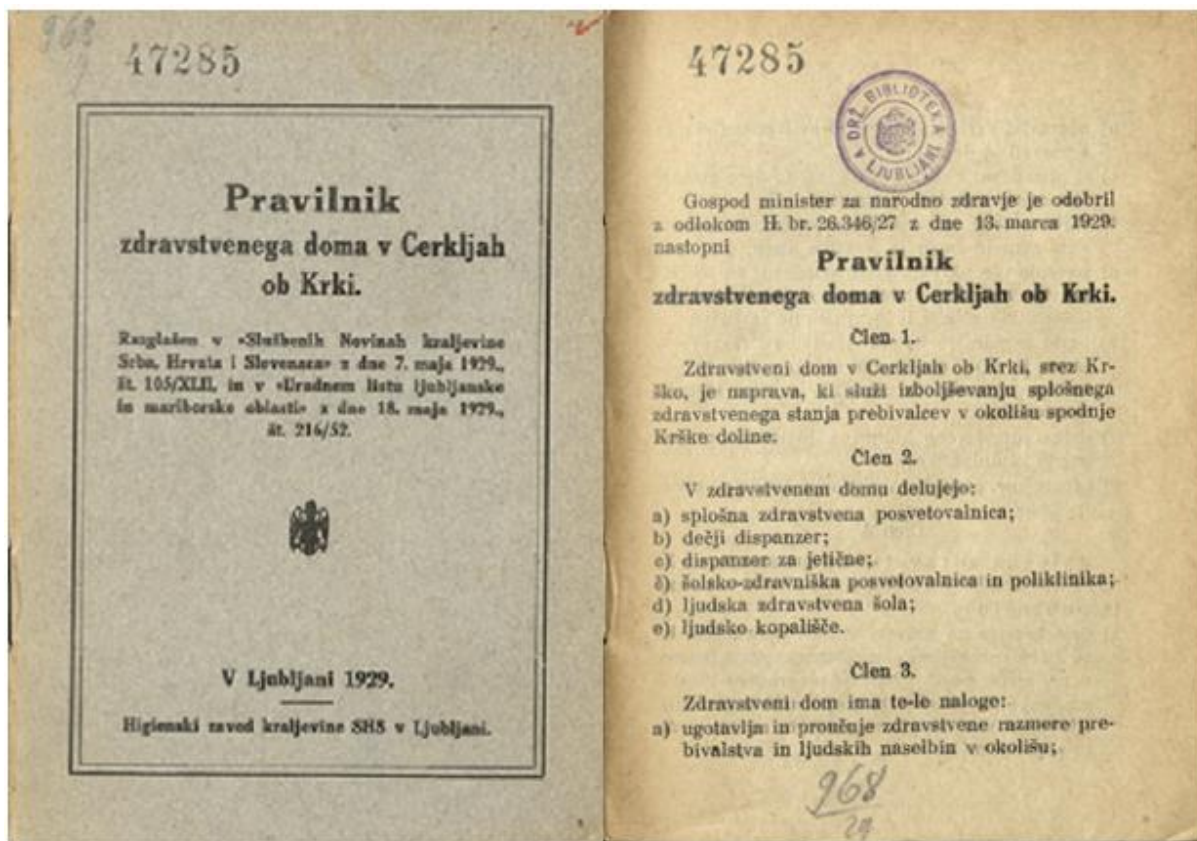
Zdravstveni dom bo pričel poslovati dne 21. marca, torej čez 14 dni! Slovesna blagoslovitev in otvoritev bo pa — kot je bilo sklenjeno danes — na binkoštni ponedeljek!

V delokrog tega zdravstvenega doma bo spadalo poleg drugega tudi enajst osnovnih šol (Cerklje, Bušeča vas, Čineča vas, Sv. Križ, Kostanjevica, Podlog, Raka, Leskovec, Čatež, Velika Dolina in Stojdraga) z nad 2000 učenci. — Zdravnik g. dr. Vidmar iz Krškega bo prihajal ordinirat tedensko dvakrat, ob torkih in četrtnih. Kopališče bo odprto redno ob sobotah, delno tudi ob drugem času. — Zdravstveni dom je velika dobrota za Krško dolino.

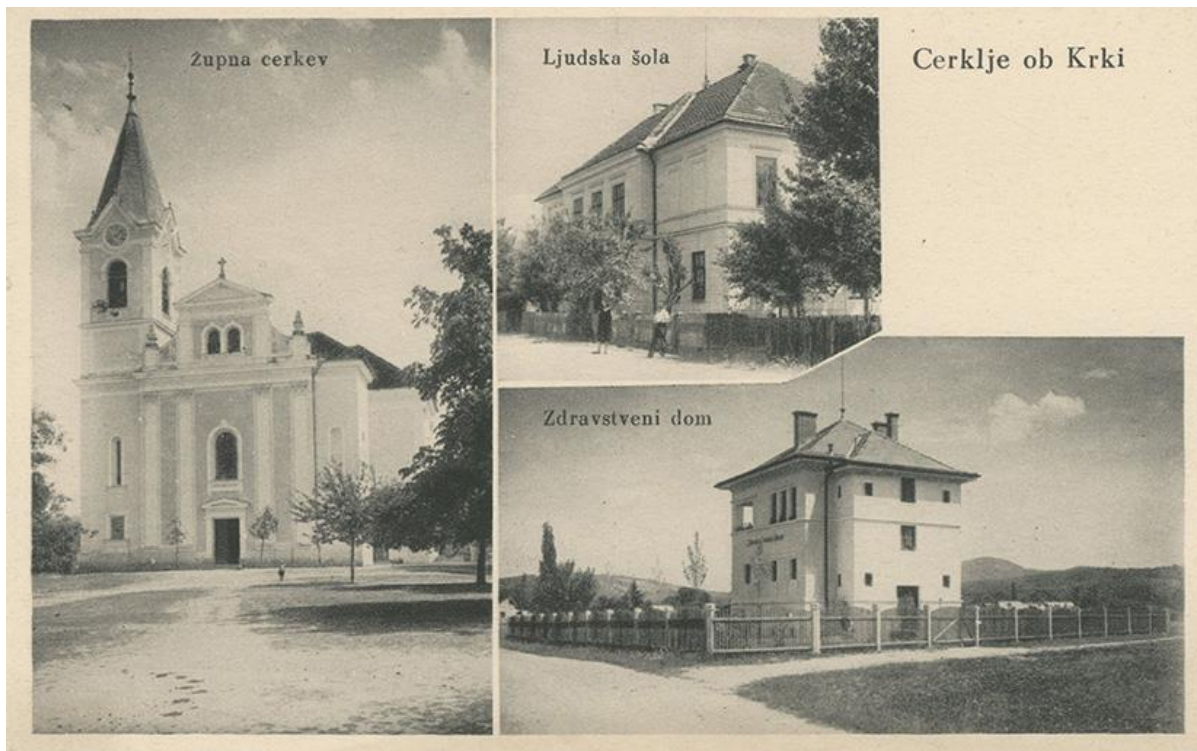
Vir: Slovenec: političen list za slovenski narod (8. marec 1929).

V enonadstropni zgradbi se je nahajalo kopališče s sedmimi prhami in dvema kadema, v prvem nadstropju je bila čakalnica, poleg nje še dve sobi za pregledovanje bolnikov.

Higienski zavod Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev v Ljubljani, ki je bil upravitelj zdravstvenega doma v Cerkljah ob Krki, je leta 1929 izdal pravilnik. V njem je zapisano, da so v zdravstvenem domu delovali splošna zdravstvena posvetovalnica, otroški dispanzer, protituberkulozni dispanzer, šolska posvetovalnica in poliklinika, ljudska zdravstvena šola in ljudsko kopališče. V 8. členu pravilnika preberemo, da je bila ljudska zdravstvena šola najvažnejša naloga zdravstvenega doma. »Z njo se širi in propagira med ljudstvom zdravstvena kultura z vsemi propagandnimi sredstvi in metodami. Zato se v okrilju zdravstvenega doma vrši zdravstveni pouk od osebe do osebe in od hiše do hiše, prirejajo se zdravstvena predavanja, zdravstveno-poučni tečaji, higienske razstave, razširjajo se poučni časopisi, knjige, letaki, podpirajo se zasebna društva za ljudsko zdravje, daje se prebivalstvu vsa ostala pomoč, potrebna za razširjanje zdravstvene izobrazbe.«

*Pravilnik zdravstvenega doma v Cerkljah ob Krki hrani
Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani.*

*Založnik Franc Horvat je na razglednici ujel podobo cerkve, šole in zdravstvenega doma.
Razglednico iz leta 1931 hrani Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto.*

Delo v zdravstvenem domu, ki je bil zelo obiskan, je potekalo dvakrat tedensko, in sicer ob torkih in četrtek dopoldne. Opravljali so tudi sistematske in kontrolne preglede šolarjev.

V zdravstvenem domu je delovalo tudi ljudsko kopališče. Za odrasle je bilo odprto vsako soboto popoldne, za šolske in predšolske otroke po potrebi in v dogovoru z vodstvom šole. Za otroke je kopališče poslovalo brezplačno, odrasli so plačevali posebno pristojbino. V prvih treh letih je bila uporaba kopališča za vse, ki so z denarnimi sredstvi ali z delom prispevali k zgraditvi zdravstvenega doma, brezplačna. Posledično je bila uporaba kopališča v tem času zelo velika.

Stavba Zdravstvenega doma v Cerkljah ob Krki leta 1930. Hrani Arhiv Republike Slovenije.

Zdravstveno delo je imelo v teh krajih velik uspeh. Tako zdravstvene kot higienske razmere so se naglo izboljševale. Število obolenj in nalezljivih bolezni se je znatno zmanjšalo, padla je tudi umrljivost otrok in dojenčkov. Veliko je k izboljšanju higienskih in zdravstvenih razmer pripomoglo delo zaščitne sestre na terenu, ki je ob hišnih obiskih poučevala o pravilni negi otrok ter dajala navodila o higieni. V devetih letih je opravila 9.000 takih obiskov, torej tisoč letno. Sprva je bilo delo zaščitne sestre težko, ker je večkrat zastoj trkala na vrata in pogosto naletela na »gluha ušesa«. A so krajani sčasoma začeli ceniti njeno delo in se ravnati po njenih navodilih. Kot prva zaščitna sestra je bila postavljena Pavla Jazbinšek, marca 1932 jo je zamenjala Antonija Jaklič, decembra 1935 pa je njeno delo prevzela Ana Bremšak.

V knjigi *Zdravstvene prilike in delo higienske organizacije v Sloveniji 1922–1936* preberemo: »Že zunanost posameznih krajev se je v higijenskem oziru zelo spremenila. Hiše so povečini na zunanost snažne, pospravljene in pobeljene. Mnoge hiše so preurejene, nove pa so skoro vse zgrajene po higijenskih načelih. Veliko število gnojišč se je pravilno uredilo in betoniralo ali vsaj zgradilo preprosto iz ilovice in kamenja ter ogradilo tako, da je odtekanje gnojnice na cesto že po večjem številu vasi skoro preprečeno. Zgodilo

se je v tem času tudi precej novih stranišč. Samo v Cerkljah in v najbližjih vaseh se je v zadnjih letih saniralo preko 50 gnojišč in stranišč. Prebivalstvo skoro brez izjeme skrbi za snažnost in čistoto stanovanj, kakor tudi za redno zračenje. Tudi preskrba s pitno vodo se je izboljšala, deloma s tem, da so se slabi vodnjaki popravili, njih okolica očistila ter napravili jarki za odvajanje odpadne vode in deževnice, deloma z ureditvijo studencev, deloma pa z zgraditvijo vodovodov.«

Po letu 1932 se je obisk zdravstvenega doma zaradi ukinitve brezplačnega kopanja močno zmanjšal.

Leta 1965 je bil Zdravstveni dom v Cerkljah ob Krki obnovljen. V *Dolenjskem listu*, ki je izšel 20. januarja 1966, je Olga Drobnič novinarki Jožici Teppey zaupala: »V ambulanti ordinira splošni zdravnik iz Brežic. Ljudje so zadovoljni, ker jim je s tem prihranjena pot v Brežice. Enkrat na mesec je odprta tudi posvetovalnica za žene in posvetovalnica za otroke. V zdravstvenem domu je stalno nameščena patronažna sestra, na katero se ljudje vedno lahko obračajo. Velika želja nas vseh, ki smo tu doma, pa je, da bi nas obiskoval zobozdravnik. Prepričana sem, da bi mu v zimskih mesecih zlepa ne zmanjkalo pacientov.«

Dolgoletne želje številnih krajanov so se junija 1966 le izpolnile. 9. junija v članku z naslovom *Zobna ambulanta v Cerkljah odprta* (*Dolenjski list*) preberemo: »*Trikrat na teden prihaja stomatologinja dr. Nada Vlasisavljević Kobalova z asistentko Danico Djelićevo. Zobna ambulanta je odprta vsak ponedeljek in petek od 7. do 13. ure in vsako sredo od 15. do 19. ure.*« Petki so bili namenjeni samo šolski mladini. Obnovljeni zdravstveni dom je nudil prostor tako splošni kot zobozdravstveni ambulanti, redni so bili tudi obiski specialista v posvetovalnici za žene in posvetovalnici za otroke.

Odprtju zobozdravstvene ordinacije je kmalu sledilo odprtje javnega kopališča.

Vir: Dolenjski list (30. junij 1966).

V tej enonadstropni stavbi je bil kasneje tudi vrtec. V publikaciji *Moj drugi dom*, ki je izšla ob 40-letnici Vrtca Cerklje ob Krki, zasledimo zapis: »V šolskem letu 1978/1979 je bil oddelek za predšolske otroke prestavljen v zdravstveni dom v Župeči vasi. Otvoritev novega oddelka smo popestrili z nastopom Cicibanov, ki so že obiskovali vrtec.« V letu 1997 je vrtec pridobil nove prostore na podstrešju vrtca in tako je stavba zdravstvenega doma začela samevati.

V stavbi so bila kasneje še stanovanja. Današnjega obiskovalca pa pričaka takšna podoba nekdanjega cerkljanskega zdravstvenega doma.

Podoba nekdanjega zdravstvenega doma danes (2021). Foto Mateja Kus.

Viri:

Cerklje: zdaj pa zares. V: *Dolenjski list* leto 16, št. 45 (11. 11. 1965), str. 18.

Moj drugi dom : 40 let vrtca : jubilejno glasilo ob 40-letnici Vrtca pri Osnovni šoli Cerklje ob Krki. Cerklje ob Krki : Osnovna šola, 2006.

Pirc, Ivo: *Zdravstvene prilike in delo higijenske organizacije v Sloveniji 1922-1936 : spomenica ob petnajstletnici Higijenskega zavoda v Ljubljani.* Ljubljana : Higijenski zavod, 1938.

Pravilnik zdravstvenega doma v Cerkljah ob Krki : razglašena v "Službenih Novinah kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca" z dne 7. maja 1929., št. 105/XLII, in v "Uradnem listu ljubljanske in mariborske oblasti" z dne 18. maja 1929., št. 216/52. V Ljubljani : Higijenski zavod kraljevine SHS, 1929.

Še enkrat zdravstveni dom v Cerkljah. V: *Posavski tednik* leto 5, št. 27 (10. 7. 1954), str. 4.

Teppey, Jožica: Na sto želja deset uresničljivih. V: *Dolenjski list* leto 17, št. 3 (20. 1. 1966), str. 16.

V Cerkljah hočejo imeti zobozdravnika. V: *Dolenjski list* leto 17, št. 12 (24. 3. 1966), str. 14.

V Cerkljah imajo javno kopališče. V: *Dolenjski list* leto 17, št. 25 (30.6.1966), str. 15.

Zdravstveni dom ob Krki. V: *Slovenec: političen list za slovenski narod* leto 57, št. 57 (8. 3. 1929), str. 3.

Zdravstveni dom v Cerkljah obnovljen. V: *Dolenjski list* leto 16, št. 42, str. 1.

Zobna ambulanta v Cerkljah odprta. V: *Dolenjski list* leto 17, št. 22 (9. 6. 1966), str. 16.

Zupanič Slavec, Zvonka: *Razvoj javnega zdravstva na Slovenskem med prvo in drugo svetovno vojno ; Dr. Ivo Pirc (1891-1967) - utemeljitelj javnega zdravstva na slovenskem*. Ljubljana : Inštitut za varovanje zdravja RS, 2005.

772.000 za ureditev zdravstvenega doma. *Dolenjski list* leto 15, št. 6 (13. 2. 1964) str. 16.